

Поченчук Г.М.

доктор економічних наук, професор,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9994-636X>

Кирпушко В.Я.

аспірант,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-0001-1282>

Pochenchuk Galyna, Kyryushko Vitaly

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СИСТЕМНОЇ ТА КОМПЛЕКСНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Інституційна трансформація інноваційного розвитку країни для повоєнного відновлення має неабияке значення, адже дає змогу створити сприятливий «інвестиційний клімат» для відбудови національної економіки на засадах інноваційності, цифровізації та сталого розвитку. Обґрунтовано, що переслідуючи мету усунення «інституційних пасток» та «інноваційного вакууму» в економіці, слід робити акцент на узгодженні існуючих законів інноваційного розвитку, з новими законами й стратегіями країни. Висунуто гіпотезу, що в умовах гібридної війни є сенс підтримки регуляторної політики з допомогою інноваційних цифрових інструментів, щоб усунути проблеми з алгоритмами і застосунками старих версій. Науковці стоять на позиції того, що результатом трансформаційних зрушень, має стати нова якість правил, норм ведення інноваційної діяльності, запровадження працюючих законів, що врегульовують відносини на мікро- та макрорівні.

Ключові слова: інноватизація, інституціоналізація, цифрова трансформація, інноваційний розвиток, економічне відновлення, технологічне вдосконалення, штучний інтелект.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація та структурні зрушення в економіці сприяють економічному прогресу, виходу інноваційної економіки на довоєнний рівень та націлені на швидке досягнення Цілей сталого розвитку. Проривні інноваційні технології, цифровізація, інституціональні зміни в країні викристалізують новий стратегічний інноваційно-цифровий розвиток в умовах воєнного стану.

Саме відновлення інноваційного розвитку країни до показників довоєнного рівня має всі шанси змінити процес повоєнної відбудови економіки України. Системна і комплексна трансформація економіки України в напрямі інноваційного розвитку може мати всі шанси на успіх при умові виваженої інституційної політики держави, злагоджених дій урядовців та законодавчої гілки влади.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідники З. Чен та Р. Сін сконцентрували свою наукову увагу на необхідності вирішення цілеспрямованих політичних втручань, які покращують цифрову інфраструктуру, сприяють розвитку інноваційних екосистем та усувають структурні обмеження, що обмеж-

ують справедливе поширення цифрового прогресу [1]. С. Коц, Р. Укту, Х. Ессоп і Б. Меркан надали переконливі теоретичні та емпіричні докази того, що інноваційна діяльність позитивно впливає на економічні показники країн. Вони показали інновації, що відмінні залежно від країни, і довели, що позитивний вплив інноваційної діяльності також різниться залежно від країни [2].

Фокус наукової уваги Е. Гю, М. Аппія, Б. Гямфі, Т. Ачі та М. Наєм зосереджений на вивченні динамічного зв'язку між інноваціями в банківській і фінансовій сфері у сфері штучного інтелекту (ШІ) та фінансовими показниками банків у 20 країнах [3, с. 1]. Вони акцентували увагу на необхідності врахування економічних та технологічних факторів для максимізації їх переваг у підвищенні фінансових показників.

Дослідникам М. Пінар і Б. Карахасан вдалось розкрити неоднорідний вплив інновацій на економічний розвиток у регіонах Європейського Союзу, зосереджуючись на регіональній конкурентоспроможності, що зумовлена інноваційними можливостями [4, с. 1]. Цінними є наукові дослідження С. Г'еду, Т. Хенг, А. Нтармах, Й. Хе та Е. Фрімпонг, яким вдалося представити

вплив інновацій на економічне зростання країн G7 та БРІКС [5] і продемонстрували як дослідження та розробки, патенти і торговельні марки як детермінанти інновацій, мають вплив на ВВП на душу населення, а також як детермінанти економічного зростання серед країн G7 та БРІКС.

Дослідники Ч. Фан, Х. Ляо та Х. Ян присвятили своє дослідження впливу цифрових інструментів на продуктивність підприємств та з'ясуванню потреб в людському капіталі при умові збільшення застосунку в бізнес-процесах ШІ [6]. За підсумками досліджень автори публікації запропонували власну наукову базу для формулювання нормативної політики використання ШІ. Колектив науковців Т. Чін, З. Лі, Л. Хуан і Х. Лі. наголошують на необхідності формулювання нетрадиційних моделей продуктивності, які можуть одночасно вирішувати екологічні проблеми та виклики, що виникають через низьку продуктивність, зумовлену інноваціями [7].

З позиції нашого наукового дослідження цінними вважаємо дослідження К. Краус, Н. Краус, О. Марченко, Т. Заволічна, П. Порчук та І. Іщенко. Науковцям вдалося здійснити прогноз інноваційно-цифрової міцності економіки України на основі кореляційно-регресійного аналізу [8], що дозволяє говорити про позитивні трансформаційні зрушення в економіці країни. Автори прорахували наявний інноваційно-інвестиційний потенціал та розробили і представили авторське бачення механізму підтримки цифрового підприємництва в умовах інституціонально-структурних змін [9].

Формулювання цілей статті. Представити детермінанти інноваційного розвитку національної економіки. Проаналізувати взаємозв'язки і впливи комплексної та системної трансформації на інноватизацію. Вказати особливості інституціональної трансформації інноваційного розвитку країни. Назвати шляхи і заходи інституціоналізації трансформації національної економіки в напрямі її інноватизації та сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Цифрова трансформація, структурні і комплексні зміни слугують потужним каталізатором високоякісного економічного розвитку, підвищуючи продуктивність, сприяючи інноваціям, пропагуючи інклюзивність та підтримуючи структурні трансформації. Вона інтегрує економічні, соціальні й екологічні аспекти, створюючи шляхи для сталого зростання [1, с. 3]. Інновації є ключовим фактором економічного зростання, але їх вплив розподілений нерівномірно [4, с. 1] в розрізі країн. Конкурентоспроможні регіони, використовуючи потенціал для інновацій, мають більше шансів досягти вищого рівня доходів у майбутньому [4, с. 7].

Запорукою успішного інноваційного розвитку України в результаті системної та комплексної трансформації є якісна інституційна політика. Постійний якісний і кількісний зростання в частині інноватизації економіки потребує дієвих ініціатив в питаннях захисту прав інтелектуальної власності, венчурного фінансування, поліпшення «інвестиційного клімату», підтримки роботи індустріальних парків та бізнес-інкубаторів (рис. 1). Системне технологічне вдосконалення можливе за умов інституційної підтримки та дієвої інноваційної стратегії розвитку країни.

Простежується тісний взаємозв'язок і взаємозалежність між інституційним розвитком країни, цифровою трансформацією, системною модернізацією виробництва й інноватизацією економіки (рис. 2). Автоматизація і цифровізація, що націлені на прозору діяльність бізнесу та ефективне управління процесами проєктують становлення нової моделі інноваційно-цифрового розвитку країни. Інституційний вплив відчуває і соціально-економічна система. Відбувається він шляхом формування нових соціальних інститутів, інститутів інноваційного й цифрового розвитку, інститутів воєнної відбудови. Оптимізація бізнес-процесів за рахунок використання нового покоління цифрових інструментів дозволяє докорінно змінити, комплексно трансфор-

Рис. 1. Детермінанти інноваційного розвитку національної економіки

Джерело: складено авторами на основі джерел [10; 6; 4] та власних наукових уявлень

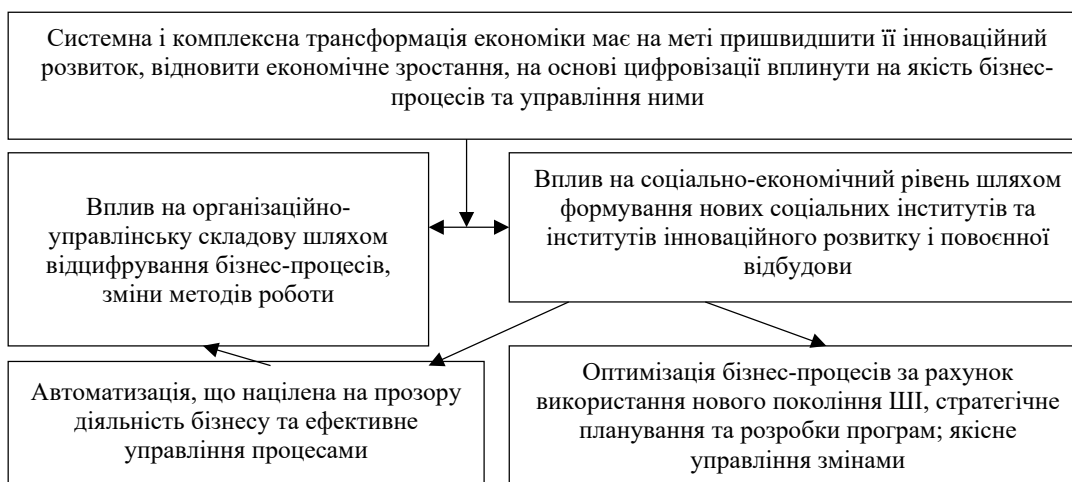

Рис. 2. Взаємозв'язки і впливи комплексної та системної трансформації на інновацію

Джерело: складено авторами на основі власних наукових уявлень

мувати стратегічне планування та вплинути на якість розробки програм інноваційного розвитку.

В ХХІ столітті, як країни, так і організації, ефективно, результативно використовують сучасні технічні інновації для реформування й вдосконалення своїх моделей продуктивності для більш сталого та екологічно чистого зростання. Крім того, прориви в технологіях ШІ, таких як великі дані, нейронні мережі [7] задають новий тренд в якості системної і комплексної трансформації.

Продукт ери економіки знань, ШІ має високі вимоги до рівня нематеріальних ресурсів, що складаються зі знань та технологій підприємств, і для того, щоб краще відігравати роль продуктивності ШІ для системної і комплексної трансформації бізнесу, необхідно постійно вдосконалювати інші нематеріальні ресурси. Так, «підприємства з вищим рівнем інтелектуального капіталу мають надійнішу ресурсну базу, включаючи високоякісні команди талантів, ефективні системи управління знаннями та гнучкі організаційні структури, що значно підвищує їхню загальну факторну продуктивність» [6, с. 11] і визначає якісну інноваційну трансформацію бізнесу на мікрорівні. «Прибуток від нових інновацій з часом, як правило, зменшується. Інновація, яку підприємство першою впроваджує у виробництво, дозволяє фірмі отримувати монопольний прибуток» [2, с. 22].

ШІ як революційна технологія, змінює економічні структури та операційні механізми, як на макро-, так і на мікрорівні. Технології ШІ, завдяки аналітиці великих даних та інтелектуальному прогнозуванню, допомагають підприємствам приймати точніші стратегічні рішення, оптимізувати управління ланцюгом поставок та підвищувати ефективність виробництва [10, с. 26]. «Завдяки технологічним інноваціям та накопиченню даних компанії підвищують свою конкурентоспроможність та ринкову вартість» [10, с. 27].

Держава повинна підтримувати такі визначальні фактори інновацій, як підприємництво, людський капітал, науково-дослідна та розробницька діяльність і сво-

бода торгівлі, які ефективно прискорюють економічне зростання, або ж розширювати стимули, що надаються різним секторам [2, с. 28]. Адаптивність та інновації уряду через стимулювання і циклічне використання, тим самим забезпечуючи стабільне, збалансоване та ефективне покращення потенціалу держпослуг у довгостроковій перспективі [11, с. 5].

Інституційна трансформація інноваційного розвитку країни для повоєнного відновлення має неабияке значення, адже дає змогу викристалізувати сприятливий «інвестиційний клімат» для відбудови національної економіки на засадах інноваційності, цифровізації та сталого розвитку (рис. 3). Трансформаційні зміни дозволяють уникнути «інституційних пасток», що несуть загрози в частині втрати інноваційних винаходів в результаті незахищеності інноватора та його ідей. Інституціональна трансформація дозволяє посилити цифрову культуру та цифрову довіру, розвинути цифрову інклюзію і наділити інноваторів цифровою грамотністю. Результатом трансформаційних зрушень, очікувано для розробників і винахідників, повинна стати нова якість правил, норм ведення пошукової інноваційної діяльності, запровадження працюючих законів, що врегульовують відносини, які мають місце на мікро та макрорівні.

Інституційна політика повинна включати сприяння екосистемі інновацій у сфері ШІ, адаптацію нормативно-правової бази та інвестування в інфраструктуру ІКТ для використання переваг інновацій у сфері ШІ [3, с. 1], що позитивно впливатиме на хід структурної трансформації економіки України в повоєнний час. Варто також зазначити, що слабкі інституційні рамки, обмежений доступ до фінансових послуг та прогалини в інфраструктурі знижують здатність цифрової трансформації робити вагомий внесок в економічний прогрес. Негативний вплив маркетизації свідчить про те, що недостатня регуляторна та інституційна підтримка посилює ці труднощі, перешкоджаючи ефективній економічній модернізації [1, с. 13]. Місцеві органи влади з сильнішою інституційною узго-

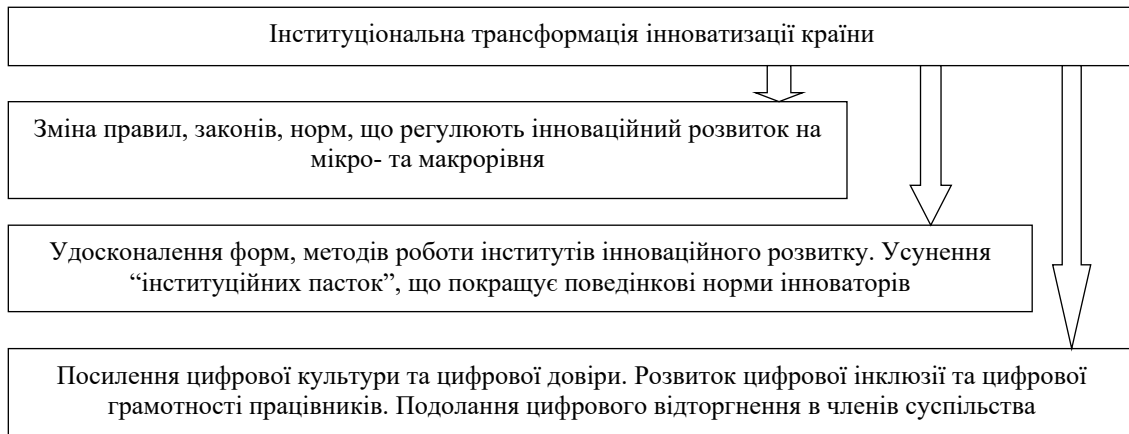

Рис. 3. Інституціональна трансформація інноваційного розвитку країни

Джерело: складено авторами на основі джерел [1; 8; 3] та власних наукових уявлень

дженістю можуть фактично відчувати слабший вплив ІІІ на цифрові можливості [11, с. 2].

Виходячи з важливості інноваційного повоєнного розвитку національної економіки є потреба в представлені деяких заходів та можливих шляхів її інституціональної трансформації (рис. 4). Назріла необхідність прийняття низки законів, що спрямовані на підтримку розбудови цифрової інфраструктури для інноваційного розвитку. Мова йде про заохочення запуску індустріальних парків, інноваційних хабів, формування кроскультурних інноваційних кластерів в прикордонних областях України.

Переслідуючи мету усунення наявних «інституційних пасток» та «інноваційного вакууму» в економіці, урядовцям і законотворцям слід робити акцент на узго-

джені існуючих законів інноваційного розвитку, з новими законами та стратегіями країни. Прагнучи отримати на практиці інноваційне стимулювання бізнесу, переконані, що серед законодавчих ініціатив необхідними стає напрацювання різного роду системи податкових стимулів для стартапів, що виношують екологічні, інклюзивні та цифрові проекти в рамках Цілей сталого розвитку (рис. 4).

Не останню роль у відновленні довоєнного інноваційного розвитку відводимо інституту довіри до державних інституцій та міжособистісної довіри у веденні інноваційного бізнесу. Та довіру потрібно культивувати тривалою дією норм, дотриманням правил, якісними законами, які працюють і не мають подвійного прочитання. Уряд повинен культивувати підтримку застосунку цифрових технологій для якісної структурної трансфор-

Рис. 4. Шляхи і заходи інституціоналізації трансформації національної економіки в напрямі її інновацізації та сталого розвитку

Джерело: складено авторами на основі джерел [2; 5; 4] та власних напрацювань

мації економіки та збільшувати державні видатки на дослідження і розробки нового покоління ШІ. Політика уряду також повинна бути в площині усунення бар'єрів для підприємств, що займаються розробкою нових цифрових технологій для розвитку «цифрової держави». На рівні держави доцільно було б створити національну цифрову платформу з надання держпослуг та надання технічної підтримки від вітчизняних ІТ-підприємств малому та середньому бізнесу за потреби.

В умовах гібридної війни є сенс підтримки регуляторної політики з допомогою інноваційних цифрових інструментів, щоб усунути існуючі проблеми з алгоритмами та додатками старих версій. Так, як використання ШІ в бізнес-процесах на виробництві, в промисловості, освіті, медицині набуває масового характеру, то назріла нагальна необхідність інституційного узгодження використання ШІ, покращення нормативно правових актів з питань застосування ШІ на рівні державного управління.

Висновки. В підсумку варто зауважити, що наразі інноваційний розвиток країни проходить в системі координат цифровізації та потребує сильної інституціональної підтримки, що сприятиме економічній стабілізації і має всі шанси пришвидшити повоєнне інноваційне відновлення.

Переконані, що уряд України повинен провадити державну цифрову політику, що націлена на стимулювання інноваційної діяльності в результаті синергії цифри та інновацій. Викликано це тим, що є регіони України, які потребують цілеспрямованої системної підтримки їх інноваційного потенціалу на базі інституційної спроможності держави. Мова йде про реалізацію стратегії інвестиційної політики в розширення цифрової можливості держави для інноваційного відновлення. Є сенс в найближчій перспективі фокус уваги урядовців перенести на практичні заходи для розширення мережі трансферу технологій та запровадження стимулів для інноваторів, що провадять дослідження і розробки в передових галузях.

В подальшому слід провадити наукові дослідження в частині відповідності цифрових інновацій управлінській складовій та інтересам соціуму, що відповідали б швидкому досягненню Цілей сталого розвитку Україною. Назріла необхідність напрацювання дієвого інституційного механізму культивування інноваційної діяльності серед молодих людей, які в прогресивних країнах світу є тими, хто і створює інновацію та новацію.

Список літератури:

1. Chen Z., Xing R. Digital economy, green innovation and high-quality economic development. *International Review of Economics & Finance*. 2025. Vol. 99. Art. 104029. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104029>
2. Koc S., Uctu R., Essop H., Mercan B. The impact of innovation on economic growth: A dynamic panel data analysis using system GMM approach. *International Journal of Innovation Studies*. 2026. Vol. 10. Iss. 1. pp. 20–30. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2025.09.003>
3. Gyau E.B., Appiah M., Gyamfi B.A., Achie T., Naeem M.A. Transforming banking: Examining the role of AI technology innovation in boosting banks financial performance. *International Review of Financial Analysis*. 2024. Vol. 96. Part B. Art. 103700. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2024.103700>
4. Pinar M., Karahasan B.C. Heterogeneous impact of innovation on economic development: Evidence from EU regions. *Technology in Society*. 2026. Vol. 84. Art. 103100. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2025.103100>
5. Gyedu S., Heng T., Ntarmah A.H., He Y., Frimppong E. The impact of innovation on economic growth among G7 and BRICS countries: A GMM style panel vector autoregressive approach. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. Vol. 173. Art. 121169. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121169>
6. Fan Ch., Liao X., Yang X. Artificial intelligence and enterprise total factor productivity: A human capital requirement perspective. *International Review of Economics & Finance*. 2025. Vol. 104. Art. 104661. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104661>
7. Chin T., Li Zh., Huang L., Li X. How artificial intelligence promotes new quality productive forces of firms: A dynamic capability view. *Technological Forecasting and Social Change*. 2025. Vol. 216. Art. 124128. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2025.124128>
8. Kraus K., Kraus N., Marchenko O. Forecasting the innovative and digital strength of Ukraine's economy on the basis of correlation-regress analysis. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2024. Vol. 10. No. 3. pp. 180–192. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-180-192>
9. Kraus K., Kraus N., Zavolichna T., Porchuk P., Ishchenko I. Innovation and investment potential of the digital entrepreneurship support mechanism under the conditions of institutional and structural changes. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2024. Vol. 21. Art. 215. pp. 2626–2639. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2024.21.215>
10. Wan Y., Tao H., Zhao Y., Huang L. The economic impact of artificial intelligence as a general purpose technology and its innovations in economic research. *International Journal of Computer Science and Information Technology*. 2025. Vol. 5. No. 1. DOI: <https://doi.org/10.62051/ijcsit.v5n1.03>
11. Zhang Y., Li Y. The impact of artificial intelligence on government digital service capacity. *International Review of Economics & Finance*. 2025. Vol. 102. Art. 104374. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104374>

References:

1. Chen Z., Xing R. (2025) Digital economy, green innovation and high-quality economic development. *International Review of Economics & Finance*, vol. 99, Art. 104029. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104029>

2. Koc S., Uctu R., Essop H., Mercan B. (2026) The impact of innovation on economic growth: A dynamic panel data analysis using system GMM approach. *International Journal of Innovation Studies*, vol. 10, Iss. 1, pp. 20–30. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijis.2025.09.003>
3. Gyau E. B., Appiah M., Gyamfi B. A., Achie T., Naeem M. A. (2024) Transforming banking: Examining the role of AI technology innovation in boosting banks financial performance. *International Review of Financial Analysis*, vol. 96, Part B, Art. 103700. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.irfa.2024.103700>
4. Pinar M., Karahasan B. C. (2026) Heterogeneous impact of innovation on economic development: Evidence from EU regions. *Technology in Society*, vol. 84, Art. 103100. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2025.103100>
5. Gyedu S., Heng T., Ntarmah A.H., He Y., Frimppong E. (2021) The impact of innovation on economic growth among G7 and BRICS countries: A GMM style panel vector autoregressive approach. *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 173, Art. 121169. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2021.121169>
6. Fan Ch., Liao X., Yang X. (2025) Artificial intelligence and enterprise total factor productivity: A human capital requirement perspective. *International Review of Economics & Finance*, vol. 104, Art. 104661. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104661>
7. Chin T., Li Zh., Huang L., Li X. (2025) How artificial intelligence promotes new quality productive forces of firms: A dynamic capability view. *Technological Forecasting and Social Change*, vol. 216, Art. 124128. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2025.124128>
8. Kraus K., Kraus N., Marchenko O. (2024) Forecasting the innovative and digital strength of Ukraine's economy on the basis of correlation-regress analysis. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 10, no. 3, pp. 180–192. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2024-10-3-180-192>
9. Kraus K., Kraus N., Zavolichna T., Porchuk P., Ishchenko I. (2024) Innovation and investment potential of the digital entrepreneurship support mechanism under the conditions of institutional and structural changes. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, vol. 21, Art. 215, pp. 2626–2639. DOI: <https://doi.org/10.37394/23207.2024.21.215>
10. Wan Y., Tao H., Zhao Y., Huang L. (2025) The economic impact of artificial intelligence as a general purpose technology and its innovations in economic research. *International Journal of Computer Science and Information Technology*, vol. 5, no. 1. DOI: <https://doi.org/10.62051/ijcsit.v5n1.03>
11. Zhang Y., Li Y. (2025) The impact of artificial intelligence on government digital service capacity. *International Review of Economics & Finance*, vol. 102, Art. 104374. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.iref.2025.104374>

INNOVATIVE ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF SYSTEMIC AND COMPREHENSIVE TRANSFORMATION: INSTITUTIONAL ASPECT

The institutional transformation of the country's innovative development is of great importance for post-war recovery, as it allows for the formation of a favorable "investment climate" for rebuilding the national economy on the principles of innovation, digitalization, and sustainable development. Transformational changes allow avoiding "institutional traps" that threaten the loss of innovative inventions as a result of the insecurity of the innovator and his ideas. The article argues that, in pursuit of the goal of eliminating existing "institutional traps" and "innovation vacuum" in the economy, government officials and lawmakers should focus on harmonizing existing laws on innovative development with new laws and strategies of the country. In an effort to achieve innovative business stimulation in practice, the authors of the article are convinced that among legislative initiatives, it's necessary to develop a system of various tax incentives for startups that develop environmental, inclusive and digital projects within the framework of the Sustainable Development Goals. The hypothesis is put forward that in the conditions of hybrid warfare it makes sense to support regulatory policy with the help of innovative digital tools to eliminate existing problems with algorithms and applications of old versions. It's proven that the optimization of business processes through the use of a new generation of digital tools allows for a radical change, a comprehensive transformation of strategic planning and an impact on the quality of development of innovative development programs. Scientists are of the opinion that the result of transformational changes, expected for developers and inventors, should be a new quality of rules, norms for conducting search innovation activities, the introduction of working laws that regulate relations that take place at the micro and macro levels. Constant qualitative growth in the innovation sector of the economy requires effective initiatives in the areas of protection of intellectual property rights, venture financing, improvement of the "investment climate", and support for the work of industrial parks and business incubators.

Key words: innovation, institutionalization, digital transformation, innovative development, economic recovery, technological improvement, artificial intelligence.

Дата надходження статті: 03.03.2026

Дата прийняття статті: 24.03.2026

Дата публікації статті: 29.05.2026